УДК 35: 639.1(477) «18/19»

Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право

Проців О.Р.
Головний спеціаліст Івано-Франківського обласного управління лісового та мисливського господарства

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ МИСЛИВСТВА У ГАЛИЧИНІ ПІД ЧАС ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

STATE REGULATION OF HUNTING IN GALICIA DURING THE FIRST WORLD WAR

В статті висвітлено особливості державного регулювання мисливства у Галичині під час Першої Світової війни як у соціально-економічному так і у гуманітарному аспектах.

Ключові слова: мисливство, війна, товариство мисливців, Австро-Угорська імперія.

В статье освещены особенности государственного регулирования охоты в Галичине во время Первой Мировой войны в социально-экономическом и гуманитарном аспектах.

Ключевые слова: охота, война, общество охотников, Австро-Венгерская империя.

The given article highlights the specifics of state regulation of hunting in Galicia during the First World War in social, economic and humanitarian aspects.

Keywords: hunting, war, hunting societies, Austro-Hungarian Empire

Постановка проблеми. Суспільні конфлікти, які переростають у міждержавні воєнні воєнні дії вносять певні корективи перед органами державної влади особливості дрежавного регулювання у соціально-економічних, гуманітарних та політичних суспільних відносинах.

Стан дослідження. Дана проблематика знайшла своє відображення в періодичній пресі Австро-Угорської імперії, а саме в журналах «Łowiec» («Мисливець»), який виходив у Львові як друкований орган Галицького мисливського товариства з 10 січня 1878 року, «Łowiec Polski» («Мисливець польський»), що виходив у Варшаві як орган цісарського товариства правильного полювання Польщі з 1899 року .Серед дослідників які вивчали дану проблематику Я. Зеленчук [8], Ф. Ружинський [1], д-р Е. Шехтель [1], І. Марцинків [12].

Метою дослідження є аналіз політики Австро-Угорської імперії у сфері державного регулювання ведення мисливського господарства та полювання, торгівлі продукцією полювання, обігу мисливської зброї під час Першої світової війни.

Незважаючи на відносно велику кількість наукових праць з проблем державного регулювання, питання особливостей державного регулювання під час воєнних конфліктів не заторкувалось.

Висвітлення даної теми дасть змогу широко проаналізувати всі сторони організації мисливства у Галичині під час воєнних дій, зокрема, Першої Світової війни, які лежать в історичній, економічній, політичній площинах.

Основним завданням дослідження є опис та аналіз стану законодавчого забезпечення правових, економічних, соціальних відносин у сфері державного регулювання мисливства під час Першої світової війни в Галичині.

Об’єктом дослідження є система державного регулювання ведення мисливства в Галичині під час Першої світової війни.

Виклад основного матеріалу. З початком суспільних конфліктів, воєн загострюється питання забезпечення населення продуктами харчування. У вирішенні даного питання зростає регулююча роль органів державної влади. Слід відмітити, що тодішнє населення Галичини споживало порівнянно малу кількість м’яса. Всього, за обрахунками тодішніх дослідників, мисливство давало на початку XX століття 10% споживання м’яса дичини [1]. Для забезпечення рівномірного споживання м’ясної продукції Намісництво Галичини вжило заходів щодо обмеження його споживання. Зокрема,

розпорядженням намісника Галичини від 15 травня 1915р L. 8994, яке було видано на підставі п.1. розпорядження міністра внутрішніх справ та міністерства торгівлі і рільництва (Австрії) від 8 травня 1915 року, наказувалось, що продаж м’яса та м’ясних виробів дозволявся не у всі дні тижня, а лише у неділю, понеділок, середу, четвер і суботу. У вівторок і п’ятницю не лише не дозволялась продавати м’яса, а й їжу з м’яса у ресторанах та корчмах. За порушення даної вимоги штраф становив до 5 тис. крон, або арешт – до шести місяців. Дане розпорядження було підписане намісником Галичини Коритовським [2].

Крім врегулювання днів продажу дичини врегульовувалась також і її ціна. Зокрема, розпорядженням від 27 жовтня 1916 року L. 3448/XI Намісника Галичини – генерала Діллера регулювалась організація торгівлі дичиною. Так, для Королівства Галичини і Лодомерії з Великим Князівством Краківським було доручено утворити єдине бюро щодо закупівлі дичини, яке розміщувалось у Кракові по вул. Ринок 1. Його діяльність поширювалась на всю Галичину. Всі уповноважені до полювання у господарстві, де відстрілювалось за мисливський сезон більш як 100 зайців, зобов’язані були повідомити бюро, щоб виключно через дане бюро. Про проведення полювання потрібно було повідомити бюро за десять днів до початку полювання. Крім того, всі уповноважені до полювання повинні були повідомляти бюро про кількість добутої дичини. Встановлювались фіксовані ціни, за якими викуповувалась дичина: кабан, олень – 2,50 крони за 1 кг, козуля – 3,80 крон за 1 кг, одна голова зайця – 5 крон.

Встановлювалась також максимально допустима вартість дичини, яку продавали на ринках і яка була на 30% вищою ніж при гуртовій закупівлі у товаровиробників: кабан, олень – 3,50 крони за 1 кг, козуля – 5 крон за 1 кг, за голову зайця –7,50 крони.

Якщо дичина продавалась не розібраною, то кабана та оленя не дозволялось продавати вище ніж 3,80 крони за 1 кг, козулю – більше 5,10 крони, а зайців – більш ніж за 8 крон. За порушення вимог цього розпорядження державна повітова влада повинна була оштрафувати порушника

на 5 тис. крон або арештом на 6 тижнів. Кошти від сплачених штрафів повинні були направлятись у бюджет намісництва Галичини для їх використання на бідних людей [3].

Практично аналогічні механізми державного регулювання застосовувались і при продажі риби. Відповідно до вимог Намісника Галичини встановлювались максимально допустимі рівні цін на живу рибу. Зокрема, відповідно до розпорядження міністра рільництва Австрії від 19 жовтня 1916 року про врегулювання торгівлі прісноводними видами риб визначалась ціна реалізації риби. Ціни корелювались від величини партії проданої риби, а саме: чим більша партія тим дешевшою була ціна. Так, при реалізації коропа в кількості більшій п’ятдесяти кілограм потрібно було сплатити максимум 4,30 крон за кілограм, а при партії до 50 кг – 4,50 крони. Вартість лина за 1 центнер при партії до 50 кг становила 430 крон, а понад 50 кг – 405 крон, щуки відповідно 450 та 430 крон.

Також регулювалась вартість риби, яка продавалась на ринках, яка не повинна була перевищувати більш як 15 відсотків від оптової ціни, а саме: короп – 5 крон за 1 кг, лин – 4,80 крон за 1 кг, а щука – 5 крон за 1 кг. Пункт 5 даного розпорядження зобов’язував власника рибного господарства при вилові риби із ставів негайно повідомляти повітову державну владу про кількість виловленої риби з зазначенням виду. Визначалось, що міністр внутрішніх справ був уповноважений вказати керівнику рибальського господарства, кому він повинен продати деяку частину риби за встановленими цим розпорядженням цінами. За невиконання цих вимог передбачалась взагалі безкоштовна конфіскація риби з накладанням штрафу до 5 тис. крон або арешту до 6 тижнів [4]. Наступним нормативно-правовим актом, який врегульовував торгівлю рибою, було розпорядження намісника Галичини від 28 листопада 1917р. L/ 30/124/A «У справі врегулювання торгівлі рибою, виловленої у прісних водах», видане на виконання рішення Австрійського уряду від 24 жовтня 1917 року L. 98551. Дане розпорядження врегульовувало не лише гранично допустиму вартість риби від партії продажі, але й диференціювало вартість риби в залежності від місця реалізації та часу реалізації. Зокрема, при реалізації риби

на ринках Львова та Кракова визначалась більша ціна, ніж у інших місцях, а найдорожче дозволялось реалізовувати рибу у квітні, травні, червні, тобто, у період, коли у риби проходить нерест і її не бажано виловлювати. Детальніше граничну вартість риби подано у таблиці

Вид риби		За кілограм в кронах				
		від 1 серпня до 15 грудня	Від 16 грудня до 31 січня	В лютому	В березні	В квітні, травні, червні і липні
Короп	В Галичині, за винятком міста Львова та Кракова	8,00	8,10	8,20	8,30	8,40
	У Львові та Кракові	8,20	8,30	8,40	8,50	8,60
Лин	В Галичині, за винятком міста Львова та Кракова	8	8,10	8,20	8,30	8,40
	У Львові та Кракові	8,20	8,30	8,40	8,50	8,60
Щупак	В Галичині, за винятком міста Львова та Кракова	8,80	8,90	9,00	9,10	9,20
	У Львові та Кракові	9,00	9,10	9,20	9,30	9,40

Також слід відмітити, що через інфляцію Австрійської валюти (крони) була збільшена максимально допустима вартість риби. Зокрема, при реалізації партії риби до 50 кг 1 кг коропа коштував не більш як 7,10 крон, лина – 7,10 крон та щуки 8,40 крон. Дещо меншою була максимальна вартість для риби, коли її продавали оптом – більше як 50 кг, а саме: короп – 6,90 крон за 1 кг, лина 6,90 крон, та щуки 7,7 крон [5].

З приходом воєнних дій на територію Галичини російська окупаційна влада взагалі заборонила полювання, щоб не було чути жодних пострілів, і тим самим не тривожити воєнні патрулі. Більше того, у мисливців була конфіскована зброя, через що полювання стало неможливим. В цих умовах Галицьке мисливське товариство вказувало, що у воєнних умовах з'явились форс-мажорні обставини, і цивільний кодекс відповідно до статтей 1104, 1105 звільняє сторони від договірних зобов'язань.

Слід відмітити, що Галицьке намісництво врегулювало дане питання шляхом видання розпорядження L. XVIb 59.619 «Оренда права, сплата орендної плати за період, в якому під час війни право полювання не могло

виконуватись». Це розпорядження скеровувалось до всіх старост та гмін, керівників магістратів міст Львова та Кракова, де вказувалось, що для виконання розпорядженням від 17 серпня 1914 року L. 19422 населення Галичини повинно було здати старостам або поліції зброю. З цього часу орендарі права полювання не мали можливості виконувати право полювання.

Посилаючись на п. 1104 цивільного кодексу вказувалось, що орендна плата за право полювання під час війни не повинна сплачуватись, так як правом полювання практично ніхто не користується [6].

Війна з її негативними екологічними наслідками найбільше позначається на зменшенні чисельності, насамперед, великих копитних тварин через поширення браконьєрства [7]. Відомі випадки, коли під час війни один чоловік на Гуцульщині добув 360 оленів, а найзлісніші браконьєри за добутих нелегально оленів побудували собі навіть великі хати [8], а найбільше збитків мисливству завдали не воєнні дії, а місцеві браконьєри [9],[10]. У славнозвісній Біловезькій Пущі за період 1914-1918 років було знищено всю популяцію зубрів, яка нараховувала 536 голів [11].

Про перебіг війни та її вплив на популяцію дичини можна дізнатись з мемуарів тодішніх мисливців. Так, зі спогадів Івана Марцінківа – багатолітнього директора одного із мисливських господарств у Карпатах, «з перших днів вересня 1914 року до 15 травня 1915 року без перерви, вдень і вночі стріляли гармати, строчили кулемети та карабіни, як у пеклі. Цілі армія, як ті мурашки, обсіли всі гори. Не було такого закутку, колиби, землянки, де б не ступив солдат, і не постріляв звірину [12].

Під покровом війни у горах почало діяти багато місцевих браконьєрів, що спричинило велике зменшення оленів. Погіршувала ситуацію і та обставина, що до Австрійської армії були призвані практично всі єгері, а відповідно здійснювати охорону було нікому [13].

Найбільше під час воєнних дій постраждали копитні тварини, яких було легко добути, тоді як зайці, перната дичина практично зовсім не постраждала, так як для її добування нарізна армійська зброя не була придатна [14].

Під час Першої світової війни російські солдати біля міста Коломиї настріляли стільки оленів, що харчувались їх м'ясом самі, а решту продавали місцевому населенню.

Оцінюючи вплив воєнних дій на стан дичини, старший лісовий радник С. Кохановський відзначав, що дичина головним чином була більше знищена у тих місцевостях, де проходили найбільші воєнні дії. Проте, були і обставини, що мали позитивний вплив на стан дичини навіть під час війни, а саме:

- загальна мобілізація призвала до армії багатьох чоловіків до 36-річного віку, а в цьому віці багато хто з них був браконьєром;
- заборона будь-якого полювання;
- конфіскація у населення зброї якої лише у Львівському магістраті було зібрано на один мільйон крон. При чому, у членів Галицького мисливського товариства вилучено 537 рушниць, не враховуючи карабінів та іншої зброї;
- під час війни в країні значно збільшилось патрулювання території;
- військова зброя не зовсім підходила для полювання на дичину [15].

Навіть тогочасні мисливці вказували, що за час війни збільшилось чисельність не лише таких хижаків як лисиці, але й диких кабанів [16].

Через воєнні дії послабився державний контроль у боротьбі з браконьєрством. Більше того, практично були припинені договори про оренду права полювання, ніхто не наглядав за дотриманням правил полювання. Ці обставини зумовили ріст браконьєрства. Налагодити контроль з боку держави за нелегальним полюванням вдалось лише починаючи з весни 1919 року, коли польська влада почала наводити порядок [17].

Через воєнні дії мисливство Галичини зазнало і культурні втрати. Зокрема, був пограбований відомий у всій Європі музей мисливських трофеїв [18], які зберігались на протязі 42 років Лисовицьким мисливським товариством [19]. Навіть по закінченні війни негативний вплив зберігався у подальшій деморалізації місцевого населення [20], що звикло до грабежів [21], а фактор залишення під час воєнних дій зброї лише посилив мотивацію до браконьєрства [22].

Свій негативний вплив війна позначила і на діяльності громадських мисливських організацій, які у великій мірі впливали на законодавчий процес у галузі мисливства. Зокрема, призупинило своє існування мисливське товариство ім. святого Губерта, яке було організоване в 1876 році у Львові [23]. Лише завдяки жертовності декількох багатих людей збереглось Галицьке мисливське товариство [24].

Під час війни громадським мисливським організаціям не дозволялось видавати друковані матеріали наприклад журнал Ловець, головний редактор переоформив журнал на себе як приватну особу, і він у такому вигляді продовжив своє життя, не зменшуючи тираж, хоча й проходив російську цензуру від 3 вересня 1914 року і до 22 червня 1915 року [25].

Гірша доля спіткала журнал «Ловець Польський», який після виходу у 1914 році № 15 від 1 серпня припинив свою роботу [26]. Бо власне в цей день і почалась Перша світова війна [27].

Висновки. Узагальнюючи вищенаведене, слід відзначити, що органи виконавчої влади намагались врегулювати обіг споживання дичини, застосовуючи правові методи регулювання, з метою недопущення зростання ціни та доступу до м’ясних та рибних продуктів широких мас населення. Фактичне призупинення на час війни ведення мисливського господарства спричинило активний розвиток браконьєрства та нездатність органів державної влади впливати на нього. Воєнний стан мав негативне значення до діяльності громадських мисливських організацій, що призвело до їх закриття, а періодичні друковані видання у випадку, коли їхню діяльність не було припинено, зазнавали утисків з боку цензорів, чим спотворювався реальний стан справ.

Хоча й минає майже сто років з часу вибуху Першої світової війни, але актуальність досліджень державного регулювання під час воєнних дій залишається і її необхідно проводити у соціально-економічному аспекті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Rożyński F., Dr. E. Schechtel Ekonomiczne znaczenie łowiectwa dla naszego kraju. – Warzsawa:Nakładem polskiego towarzystwa łowieckeigo, 1921.

2. Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkim Księstwem Krakowskiem. – Kraków, 1915. – S. 49.
3. Kronika // Łowiec. – 1916. - № 21-22. – S.72-75.
4. Państwowa taryfa maksymalna i inne przepisy obrotu rybami Rozporządzenie ministra rolnictwa w porozumieniu z interesowanemi ministerstwami z 19 października 1914 r. , dotyczące uregulowania obrotu rybami słodkowodnemi. // Okólnik. – 1917. – № 1. – S.43.
5.Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkim Księstwem Krakowskiem. – Lwów, 1917– S. 270-271.
6. Dzierżawy polowań w czasie wojny // Łowiec. – 1916. - № 7-8. – S.55.
7. Reuman M. Gospodarstwo łowieckie z historią starożytną łowiectwa polskiego. – Warszawa: Drukarnia Orgelbranda, 1845 – S. 637.
8.Зеленчук Я.І. Українознавчо – історична реконструкція етносоціальної системи Гуцульщини: Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук: 09.00.12; - Захищена 28.12.2007 ; Затв.21.04.2008 – К., 2008. - …с.: іл.. – Бібліогр.: с.244.
9.Towarzystwo myśliwych w Stanisławowie: Półwieku. Historia towarzystwa od r. 1880-1930. – Stanisławów, 1930. – s.19.
10.Ankieta w sprawie Karpat Wschodnich/Oprac. Orłowicz M. I Lenartowicz S. – Warszawa: Nakładem Ministerstwa robót publicznych, 1932. – s.180-205.
11.Czy żubr zginie z powierzchni ziemi?//Łowiec Polski – 1930. – № 25. – s.510.
12.Marcinków J. Jeleń karpacki//Przegląd myśliwski i łowiectwo polskie. – 1924. – № 13-14. – s. 13-15.
13.Marcinków J. Jelenie i rykowiska na Skolszczyznie//Łowiec. – 1932. - № 24. – s.306-307.
14.Zwierzyna a wojna//Łowiec. – 1917. – № 19-20. – s. 155-157.
15.Stan zwierzyny w oswobodzonej Galicji//Łowiec. – 1915. – № 21-22. – s. 173-175.
16.Korespondencje//Łowiec. – 1921. – № 2. – s. 6
17.Marcinków J. Rykowisko jelenie w Karpatach//Łowiec . – 1929. – № 4. – s.53-56.

18.Великий І. Оксамитова імперська ностальгія// Львівська газета від 18 травня, 2007 року, № 82 (152)
19.Mniszek A. Lisowice / Albert Mniszek //Łowiec. – 1933. – № 15-16. – s. 180-181.
20.Wacek R. Łowiectwo w Małopolsce // Łowiectwo Polskie. – 1921. – №3. – s. 37-39.
21.Walka z kłusownictwem//Łowiec . – 1932. – № 3. – s.35.
22.Sprawy towarzystwa //Łowiec. – 1921. – № 7. – s. 7.
23.Krogulski S. Szkic dziejów łowiectwa w Polsce / Seweryn Krogulski // Łowiec. – 1916. - № 7-8. – S.50-54.
24.Krogulski S. Pół wieku//Łowiec . – 1929. – № 9. – s.133-135.
25. Rożyński F., Dr. E. Schechtel Ekonomiczne znaczenie łowiectwa dla naszego kraju. – Warzsawa:Nakładem polskiego towarzystwa łowieckeigo, 1921.
26.Pięćdziesięciolecie polskiego towarzystwa łowieckiego//Łowiec Polski. – 1939. – № 10. – s.299-303.
27.Oreński J. Z dziejów redakcyjno-wydawniczych „Łowca polskiego“ (z powodu numeru 500-nego)//Łowiec Polski – 1928. – № 45. – s.770-783.

Процiв О. Р. Державне регулювання мисливства у Галичині під час Першої світової війни // Електронне наукове фахове видання «Порівняльно-аналітичне право». – 2015. - № 2. – С.160-162. – Режим доступу: pap.in.ua/2_2015/49.pdf